

Programma

Amsterdam
Sinfonietta

“De dialogen tussen Henze en Vitali worden almaar intenser, totdat de viool explodeert in een krankzinnige cadens. Dat maakt deze muziek heel spannend.”

Ning Feng

Goldbergvariaties

Amsterdam Sinfonietta

Candida Thompson *leiding en viool*

Ning Feng *viool*

H.W. Henze (1926-2012)

Il Vitalino raddoppiato (1977)

voor viool en kamerorkest, naar Tomaso Vitali's Chaconne

•

J.S. Bach (1685-1750)

Goldbergvariaties, BWV 988

(ca. 1741, arr. voor strijkorkest D. Sitkovetsky)

U hoort de volgende selectie: Aria - Variatie 1 - 2 -

3 Canone all'unisono - 4 - 5 - 6 Canone alla Seconda -

7 al Tempo di giga - 8 - 12 Canone alla quarta - 13 - 16 Ouverture - 17 -

18 Canone alla sesta - 19 - 20 - 21 Canone alla settima - 22 -

25 Adagio - 26 - 30 Quodlibet - Aria da Capo

TivoliVredenburg, Utrecht / vrijdag 29 november, 20.15 uur

In de serie Vrijdag van Vredenburg, met inleiding van Michel Khalifa, 19.30 uur

Muziekgebouw, Amsterdam / zaterdag 30 november, 20.15 uur

Inleiding door Merlijn Kerkhof, 19.15 uur

Musici

viool

Ning Feng

viool 1

Candida Thompson
Ingrid van Dingstee
Arnieke Ehrlich
Nicoline van Santen
Karen Segal
Stella Zake

viool 2

Jacobien Rozemond
Petra Griffioen
Lena ter Schegget
Frances Thé
Diet Tilanus
Inki Varga

altviool

Lilli Majjala
Liselot Blomaard
Anne-Bartje Fontein
Els Goossens
Ernst Grapperhaus

cello

Pierre Doumenge
Örs Köszeghy
Maarten Mostert
Michiel Weidner

contrabas

Ying Lai Green
Servaas Jessen

fluit

Karin Leutscher

hobo

Hans Wolters

klarinet

Annemiek de Bruin

fagot

Lola Descours

hoorn

Mees Vos

harp

Astrid Haring

Toelichting

Variaties op een variatie

Variatie. Het is een van de basisprincipes die de ontwikkeling van de Westerse (en misschien wel alle) muziek steeds voortgestuwd heeft. De vroegst bekende dansen uit de middeleeuwen waren vaak niet meer dan een doorlopende stroom van geïnspireerde en gevarieerde melodiek over een steeds herhalende baslijn of een steeds herhalend akkoordenschema. Het concept van een repeterend akkoordenschema of een herhalende baslijn in de vorm van een chaconne of passacaglia bestaat tot op de dag van vandaag. Hooguit zijn de variaties wat complexer en is de stijl veranderd.

Vraag het aan Johann Sebastian Bach die misschien wel de beroemdste Chaconne ooit schreef en die de variaties over een thema veel meer beschouwde als een vrij en intellectueel spel boven een immer herkenbaar blijvend harmonisch schema. Denk aan zijn even beroemde Goldbergvariaties. Of vraag het aan de Duitse componist Hans Werner Henze, die in de twintigste eeuw in verschillende werken zoals *Il Vitalino raddoppiato* de historie omarmde en een intelligent dubbelspel speelde met het begrip variatie.

Hoewel de resultaten door het verschil in tijdperk steeds anders zijn, blijven bij de diverse variatievormen vooral de overeenkomsten opvallen. Ook als Bach en Henze, die toch zo'n drie-een-halve eeuw schelen, samen op een programma staan. Al heeft dat vandaag misschien vooral met Henze te maken: hij was niet alleen een groot

bewonderaar van de meerstemmigheid van Bach, hij ging voor zijn *Il Vitalino raddoppiato* ook nog eens te rade bij een barokke Italiaanse collega van Bach.

Henze – *Il Vitalino raddoppiato*

Misschien wordt Hans Werner Henze in de toekomst ooit beschouwd als dé Duitse componist die, binnen alle hectiek van de naoorlogse avant-garde, zorgde voor de muzikale continuïteit van de eerste helft van de twintigste eeuw naar de eenentwintigste eeuw. Hij lijkt een kameleon die in zijn werk vele vormen en stijlen hanteerde. Hij kon schakelen van twaalftoonstechniek naar aleatoriek en van neoclassicisme naar golven van romantiek. Ook zijn vaak zeer linksgeoriënteerde stellingname leidt af van de kern van zijn werk. Toch wist hij in zijn beste stukken, zoals zijn tien symfonieën, eenheid en richting te scheppen. Henze balanceert trefzeker tussen een stevig historisch bewustzijn en een dito drang tot afwijken van de (ongeschreven) regels. De rode draad is daarbij een groot gevoel voor lyriek en prikkelende doch navolgbare harmoniek.

Vandaar dat Henze in de jaren zeventig niet alleen experimentele werken schreef zoals zijn Tweede Vioolconcert en het schrijnende *El Cimarrón*, maar ook teruggreep op een 'mooie herinnering uit zijn jeugd'. Zo noemde hij tenminste de Chaconne van de Italiaanse barokcomponist Tomaso

Antonio Vitali (1663-1745). Het werk stond voor alles wat hij 'niet in woorden of zelfs in noten uit kon drukken'. Het was voor Henze, aldus het voorwoord bij de partituur van *Il Vitalino raddoppiato* uit 1977, 'een verlangen, een doorlopende troost'.

In het aan Gidon Kremer opgedragen werk nam de componist de Chaconne van zijn Italiaanse vakbroeder tot uitgangspunt. Dat kwam de herkenning ten goede en zorgde voor een succesvolle première tijdens de Salzburger Festspiele van 1978. Henze balanceerde met dit werk tussen twee uitersten: enerzijds belijdt hij de liefde voor de oude muziek en zelfs de historische uitvoeringspraktijk, anderzijds schuilt er in hem een romanticus die nostalgisch zwelgt in negentiende eeuwse virtuositeit.

Het werk groeide uit tot een showstuk voor violisten

Die negentiende eeuw komt ook om de hoek kijken in het verhaal achter de Chaconne. Vitali publiceerde rond 1700 diverse sonates en soloconcerten, maar er verdween ook veel onder het stof der vergetelheid. Zo kwam het dat de violist Ferdinand David (1810-1873) in 1863 een manuscript vond met werken van Vitali. De Chaconne voor viool en basso continuo publiceerde David in een arrangement voor viool en piano in zijn *Die Hochschule des Violinspiels*. Het werk groeide uit tot een showstuk voor violisten; onder anderen Jascha Heifetz stal er regelmatig de show mee.

Maar twijfel aan de authenticiteit was er ook. Want boven de herhalende baslijn, bestaande uit een dalend motief (G-F-E-D), gebeurde wel erg veel dat niet direct in de barok te plaatsen was. Diverse modulaties over de gelijkblijvende bas naar toonsoorten als bes, f, a en es en de vooruitstrevende viooltechnieken deden al snel vermoeden dat David zelf in de pen is geklommen. Tot op de dag van vandaag is dat niet bewezen.

Voor Henze deed dat ook niets af aan de inspiratie die van de Chaconne uitging. Hij 'hercomponeerde' het werk en deed ongeveer wat de titel *Il Vitalino raddoppiato* belooft: hij 'verdubbelde' het werk van Vitali. De structuur, atypisch voor Henze, is eenvoudig en zeer navolgbaar gedurende het hele werk. Elke vier maten van Vitali – elke herhaling van de bas – worden beantwoord door vier maten van Henze. De muzikale brokstukken worden bij elkaar gehouden door de orkestbegeleiding, die Henze schreef voor zowel de stukken van Vitali als van hemzelf. Naar het slot toe wordt de verdeling steeds diffuser. Het werk mondt uit in een lange solocadens van de viool, die geheel uit HENZES koker komt. Pas als het orkest aan het einde weer terugkeert voor de afsluitende maten klinkt er als een vage herinnering nog een snipper Vitali.

Het werk mondt uit in een lange solocadens van de viool, die geheel uit HENZES koker komt

Henze onthulde ooit op eigen wijze het scenario van deze 'chaconne over een chaconne' aan de bevriende violist Peter Sheppard Skærved: 'Ik stelde

Net verschenen

In de afgelopen maanden kwamen van zowel Amsterdam Sinfonietta als Ning Feng nieuwe cd's uit bij Channel Classics.

Verkrijgbaar bij de cd-balie

Tchaikovsky Arensky

'Dit is Tsjaikovski voor de eenentwintigste eeuw.'

– Opus Klassiek

'Misschien wel de mooiste aanwinst in het rijtje Kamersymfonieën.'

– Opus Klassiek

'zonnige klanken, veel sprankeling, passie, verdieping en elegantie'

– De Gelderlander ★★★★★

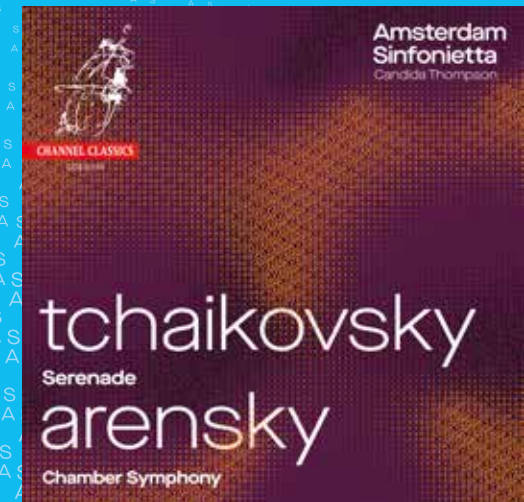
Virtuosismo

'Feng brings the great virtuoso's most extreme flights of fancy to life with exceptional beauty and precision.'

– Gramophone

'arguably Feng's finest release to date'

– BBC Music Magazine ★★★★★

mij voor dat ik aankom in een klein Italiaans stadje waar ik de plaatselijke bar bezoek. Daar ontmoet ik Vitali. We stellen onszelf voor, ik bied hem een drankje aan. We beginnen te praten, eerst hij, dan ik enzovoort. De conversatie (we zijn behoorlijk dronken tegen die tijd) draait uit op een woordenwisseling en vervolgens een gevecht. Uiteraard win ik uiteindelijk.'

Bach – Goldbergvariaties

Zoals de ontstaansgeschiedenis van Vitali's Chaconne ongewis en vol verhalen is, zo is die van de Goldbergvariaties van Johann Sebastian Bach ook al eeuwen omringd door prachtige mythes. Het grote verschil is dat de Goldbergvariaties onmiskenbaar van Bachs hand zijn. De bron achter de ontstaansmythe is Johann Nikolaus Forkel, de man die de eerste Bach-biografie schreef. Volgens zijn verhaal bezocht Bach in november 1741 de Saksische hoofdstad Dresden, waar hij langsging bij graaf Hermann Carl von Keyserling. De graaf was een oude bekende die eerder, zij het tevergeefs, voor Bach in de bres was gesprongen bij diens poging een baan te krijgen aan het Dresdener hof. Keyserling zou aan slapeloosheid hebben geleden. Eén van zijn huismusici, de toen 14-jarige klavecijnist Johann Gottlieb Goldberg, sliep in het belendende slaapvertrek om op afroep de slapeloze nachten van de graaf te kunnen verlichten met muziek. Keyserling vroeg Bach op een zeker moment om 'een stel klavecimbelstukken met een rustig doch vrolijk karakter'.

Nu was Bach niet de componist die bekend stond om luchtige stukjes. Sterker nog: in 1741 werd zijn door-

wrochte contrapuntische stijl al als hopeloos ouderwets ervaren door de jongere generatie. Of hij de opdracht van Keyserling dankbaar aangreep om zijn critici de mond te snoeren is niet bekend. Wel bleek het resultaat een eerste statement in een reeks belangwekkende stukken, zoals het Musikalisches Opfer en Die Kunst der Fuge, waarin de kunst van de oude meester niet alleen is samengevat maar ook nog eens tot grote hoogten gebracht.

In plaats van luchtige klavecimbelstukjes kreeg de graaf een set van dertig variaties over een aria

In plaats van luchtige klavecimbelstukjes kreeg de graaf een set van dertig variaties over een aria. Alle aspecten van het barokke contrapunt – imitatie, omkering, canon, fuga, gestileerde dans – komen langs in een wonderlijke reeks die blijft boeien. Dat vond Keyserling ook: regelmatig vroeg hij, aldus Forkel, de arme Goldberg 's nachts enkele variaties te spelen. Bovendien beloonde hij Bach rijkelijk met een gouden bokaal gevuld met honderd Louis d'Or, voor die tijd een buitengewoon hoog bedrag. Hoewel er elementen van waarheid in het verhaal van Forkel zitten, wordt het geheel danig in twijfel getrokken.

Feit is wel dat de Goldbergvariaties, zoals ze sinds Forkel in de volksmond heten, al tijdens Bachs leven gepubliceerd werden. Net als Johann Kuhnau, Bachs voorganger als cantor aan de Thomaskirche in Leipzig, publiceerde Bach een aantal bundels

met klavecimbel- en orgelmuziek onder de naam Clavier Übung. De eerste verscheen in 1731 met de zes partita's BWV 825 – 830, de vierde en laatste kwam in 1742 uit met daarin de Goldbergvariaties. Het titelblad meldt dat het gaat om een 'Klavieroefening, bestaande uit een aria met verscheidene variaties voor klavecimbel met 2 manualen, gecomponeerd voor de liefhebbers ter verstrooiing van hun gemoed'. De Goldbergvariaties zijn geregeld bewerkt voor andere instrumenten en ensembles. De bewerking voor strijkorkest die violist Dmitri Sitkovetsky in de jaren tachtig van de twintigste eeuw maakte is een van de bekendste.

Variëren op een thema was een zeer gangbare praktijk in de barok. Zo kon een componist laten horen hoe inventief hij was. Dat Bach een dergelijk uitgebreide set variaties schreef is echter een bijzonderheid. Hij was geen groot liefhebber van de vorm en vond het eigenlijk een nogal saaie bezigheid. Bach koos ook niet voor de melodische variatie op het hoofdthema, zoals gebruikelijk was. Hij nam de harmonische progressie en de baslijn van de aria, die al terug te vinden is in het Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach uit 1725, tot uitgangspunt. Ook hield hij de vorm van de aria, twee secties van zestien maten, aan.

Verder heeft Bach bij de opeenvolgende variaties een strikte orde aangebracht. Zo is elke derde variatie een canon. Met iedere canon wordt het interval waarop de imitatie plaatsvindt groter, van de prime tot de none. De andere variaties vormen net zo'n regelmatig patroon. Zo zijn de variaties die op de canons volgen steeds

populaire barokke vormen als een dans (variatie 4, 7 en 19), een fughetta (variatie 10) en een Franse ouverture (variatie 16). Na zo'n genrestuk volgt een levendige, speelse variatie met veel passagewerk.

Pas met de laatste variatie doorbreekt hij de regelmatige structuur. Deze dertigste variatie is een quodlibet, waarin Bach diverse populaire liedjes uit zijn tijd citeert en met elkaar vermengt, zoals 'Ich bin so lang nicht bei Dir g'west' en 'Kraut und Ruben haben mich vertrieben, hätt mein' Mutter Fleisch gekocht, wär ich länger blieben'. Bovendien is de melodie van het koraal 'Was Gott tut, das ist wohlgetan' herkenbaar.

Ook over de oorsprong van dit Quodlibet heeft Forkel een mooi verhaal. Een verhaal dat best eens op waarheid zou kunnen berusten. Het was in huize Bach immers een gangbaar familiespeltje om een devoot koraal in te zetten en er vervolgens al improviserend populaire, komische en zelfs schunnige liedjes mee te vermengen. Zo'n 'quodlibet' leidde tot grote pret bij spelers en toehoorders.

De grote meesterzet schuilt uiteindelijk in de terugkeer van de Aria van het begin

De grote meesterzet van de Goldbergvariaties schuilt uiteindelijk in de terugkeer van de Aria van het begin. Onveranderd - Arie da capo è fine, zo luidt de instructie van Bach - maar na dertig variaties opeens klinkend in een totaal ander licht.

Paul Janssen

Je bent al Vriend van Amsterdam Sinfonietta voor € 40 per jaar. In ruil daarvoor krijg je exclusieve Vriendenrepetities en voorrang en korting bij kaartbestellingen.

Kom naar de Vriendenbalie en meld je aan of schrijf je in op www.sinfonietta.nl/vrienden

Gegrepen door de
strijkersklanken?
Word Vriend!

Candida Thompson

Candida Thompson studeerde in 1989 met onderscheiding af bij David Takeno aan de Guildhall School of Music and Drama in Londen en bekwaamde zich verder aan het Banff Centre for the Arts in Canada. Ze leidde strijkorkesten in Scandinavië, Nederland, Spanje en Groot-Brittannië. Kamermuziek speelde ze met musici als Isaac Stern, Bruno Giuranna, Frans Helmerson, Janine Jansen, Julian Rachlin en op evenementen als het Kuhmo Festival (Finland), het Gubbio Festival (Italië) en het Delft Chamber Music Festival. Met celliste Xenia Jankovic en pianist Paolo Giacometti vormt ze het Hamlet Pianotrio. Als soliste trad Candida Thompson op met bekende ensembles en orkesten als het Kamerorkest van Moskou, het English String Orchestra, Camerata Nordica en de Wiener Symphoniker. Sinds 2003 is Candida Thompson artistiek leider van Amsterdam Sinfonietta. Onder haar leiding nam het ensemble inmiddels twaalf cd's op. Thompson bespeelt een instrument van Guarneri, del Gesù (1698-1744).

Ning Feng

Ning Feng (Chengdu, 1982) studeerde aan het Sichuan Conservatorium, de Hanns Eisler Musikschule bij Antje Weithaas en The Royal Academy of Music bij Hu Kun, waar hij als eerste student de maximale score behaalde bij zijn eindrecital. Hij won prijzen bij het Koningin Elisabeth concours en het Yehudi Menuhin concours, en won Eerste Prijzen op het Michael Hill Violonconcorso en het Paganini concours. Feng treedt op over de hele wereld met gerenommeerde orkesten en dirigenten, zoals het Budapest Festival Orchestra onder leiding van Iván Fischer en het Hong Kong Philharmonisch onder leiding van Jaap van Zweden. Feng bespeelt een Stradivarius-viool uit 1721 die bekendstaat als de 'MacMillan' en hem wordt uitgeleend door de stichting Premiere Performances of Hong Kong. Feng is net als Amsterdam Sinfonietta verbonden aan het label Channel Classics. Zijn nieuwste cd 'Virtuosismo', met werken van onder meer Paganini, kwam enkele maanden geleden uit.

Volgende concerten

Breder dan klassiek

Amsterdam Sinfonietta

Daniel Bard leiding en viool

Jonathan Jeremiah zang en gitaar

Di 7 jan, Groningen

Do 9 jan, Arnhem

Vr 10 jan, Eindhoven

Za 11 jan, Enschede

Ma 13 jan, Rotterdam

Di 14 jan, Amsterdam

Wo 15 jan, Utrecht

Vr 17 jan, Leiden

Za 18 jan, Heerlen

Zo 19 jan, Zwolle

Di 21 jan, Tilburg

Met Jonathan Jeremiah beklimmen we in januari de podia in de jaarlijkse Breder dan klassiek-tournee. Samen maken we een romantische reis langs Jonathans inspiraties, met een focus op Europese romantiek: componisten, dichters en singer-songwriters als Shakespeare en Goethe, Dowland, Mahler en Schumann, maar ook Nick Drake en Sandy Denny.

“More than ever this feels like the time to bring Europe together and share in our commonalities, our beauties, emotions, freedoms and creativity that have always strived to unite us.”

Jonathan Jeremiah

Amsterdam Sinfonietta

Amsterdam Sinfonietta speelt onder leiding van violiste en artistiek leider Candida Thompson in binnen- en buitenland. Het ensemble is te horen op de grote podia van Nederland en in gerenommeerde concertzalen als Barbican Hall (Londen), National Centre of Performing Arts (Beijing) en Konzerthaus (Wenen). Onderscheidend is ook de innovatieve programmering. Het repertoire omvat niet alleen uiteenlopende stijlen, maar ook onbekend en nieuw repertoire. Zo speelde Amsterdam Sinfonietta recentelijk première's van Jörg Widmann, Thomas Larcher, John Zorn, Sofia Goebaidolina, Bryce Dessner en Michel van der Aa. Voorgaande artistiek leiders waren Lev Markiz en Peter Oundjian. De 22 strijkers van Amsterdam Sinfonietta spelen zonder dirigent en voeren regelmatig grensverleggende concepten uit, onder andere met videokunst, dans en theater. Het ensemble werkte samen met musici als Thomas Hampson, Barbara Hannigan, Janine Jansen, Martin Fröst, Patricia Kopatchinskaja, Alexander Melnikov, Sol Gabetta, en ook Rufus Wainwright, Gijs Scholten van Aschat, Typhoon en Wende. Met het educatieve KleuterSinfonietta bereikt Amsterdam Sinfonietta jaarlijks duizenden kinderen. Daarnaast organiseert het ensemble de Sinfonietta Strikersdagen voor jongeren. In 2017 startte het ensemble ook een bijzonder coachingstraject voor masterstudenten van het Conservatorium van Amsterdam.

Amsterdam Sinfonietta dankt

Subsidiënten en begunstigers

FONDS
PODIUM
KUNSTEN
PERFORMING
ARTS FUND NL

AE amsterdams
fonds voor de
kunst

Vrienden van
Amsterdam
Sinfonietta

club
van 100

Sponsors en fondsen

AMBASSADE
HOTEL

Maurice Amado
Foundation

Grant Thornton
An instinct for growth

HEY
LIGERS
design + projects

ROBECO

VAN LANSCHOT
KEMPEN

Design & Branding partner

Studio Dumbar

Partners

Muziekgebouw

Leidse Schouwburg
Stadsgehoorzaal

TIVOLI
VREDEN
BURG

WILMINKTHEATER
MUZIEKCENTRUM
ENSCHUDE

concertzaal
tilburg

HET
CONCERT
GEBOUW

MUSIS

Blijf op de hoogte

We versturen een maandelijkse nieuwsbrief met het laatste nieuws, tips en acties. De nieuwsbrief "Interviews en portretten" biedt meer achtergrond en diepgang. Meld u aan voor de nieuwsbrief via onze website. Daar vindt u ook de meest actuele concertagenda, met zoekfunctie naar stad en solist. Op de social media delen we informatie over concerten, radio- en tv-uitzendingen, en het leven van de musici op het podium én achter de schermen. Volg Amsterdam Sinfonietta op:

Facebook AmsterdamSinfonietta
Instagram amsterdam_sinfonietta
Twitter @Ams_Sinfonietta
Youtube AmsterdamSinfo
Spotify Amsterdam Sinfonietta

Amsterdam Sinfonietta Staf

Joost Westerveld zakelijk leider
Stephan Heber artistiek coördinator en programmeur
Chris Meeuwissen marketing en communicatie
Ruben Timmer marketing en communicatie
Joseline de Koning manager fondsenwerving
Willemijn de Graaff medewerker relatiebeheer
Jantine Postma productieleader
Marieke de Groot officemanager
Ana Prazeres bibliothecaris
Gerard Boltje boekhouder
Chris Dessing vrijwilliger

Bestuur

Roger van Boxtel voorzitter
Astrid Helstone secretaris
Mariëtte Doornekamp penningmeester
Rick van 't Hullenaar lid
Hans Langeveld lid
Jan Sinoo lid

Amsterdam Sinfonietta

Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
t 020 52 70 770
info@sinfonietta.nl
sinfonietta.nl